

Een gemiste kans

Er zijn ongeveer 500.000 werklozen met een uitkering op of beneden het minimumloon. Daar komen nog eens zoveel oneigenlijke WAO-ers bij die in een goed functionerende arbeidsmarkt aan het werk zouden zijn, bij elkaar zo'n 15% van de beroepsbevolking. De commissie-Andriessen neemt voetstoots aan dat dit gigantische probleem is op te lossen zonder de huidige welvaartsstaat aan te tasten, met andere woorden zonder zich af te vragen of hiermee niet de oorzaak van het probleem in stand gehouden wordt.

De eerste aanbeveling van Andriessen cum suis (in het vervolg ACS) is een belastingvoordeel voor werkenden in twee varianten: elke werkende krijgt een 'tax credit' van f 200 per maand of een belastingvrijstelling van f 500 per maand. Dit maakt de keuze voor een uitkering boven werk minder aantrekkelijk. Deze maatregel is uitzonderlijk slecht gericht: om honderdduizend extra banen in 1998 te realiseren, krijgen 5 miljoen werknemers een belastingkorting van f 2.400 per jaar. Dat betekent dat van de totale jaarlijkse subsidie van meer dan f 12 miljard slechts een kwart miljard direct de doelgroep bereikt. Een grotere geldverspilling is moeilijk denkbaar. De andere variant is nog erger: daar loopt de subsidie op tot bijna tweemaal het basisbedrag voor mensen in het hoogste belastingtarief (voor hen is een aftrekpost meer waard), wat het pakket nog eens f 4 miljard duurder maakt.

In Amerika neemt de omvang van het belastingvoordeel af met het verdiende inkomen. Dit kan de kosten aanzienlijk verlagen zonder de effectiviteit te verminderen. Hoe groot is die effectiviteit trouwens? In 1988-1991 kwam van de 500.000 extra banen slechts 10% terecht bij uitkeringstrekkers. Komt dit werkelijk omdat het minimumloon (het uitkeringsniveau) te dicht bij de laagste cao-lonen ligt? Het minimumloon is ongeveer 20% gedaald vergeleken met de laagste cao-lonen over 1980-1990; toch waren er honderdduizend vacatures voor laaggeschoold werk in 1990. Zou een extra 10% verschil opeens wel wonderen doen? Waarom geen aandacht voor directe subsidies voor ongeschoold werk? Die oplossing past ook beter bij een overtuigender diagnose dat langdurig werklozen niet aan het werk komen vanwege stigmatiserings- of 'loss of skills'-effecten in plaats van uit vrijwillige keuze zoals ACS denken.

ACS willen arbeidsmarktinstellingen laten fuseren en die nieuwe overheidsinstelling op stukloos stellen (meer geld per geplaatste werkloze). Maar waarom zou een ambtenaar harder werken als hij dat extra budget toch niet zelf krijgt? Hier zijn concurrentie en kostenbeheersing nodig. Kostenbeheersing komt pas tot stand wanneer bedrijven hun eigen geld riskeren, en voor concurrentie moet je dit soort werk uitbesteden aan privé-uitzendbureaus, bij voorbeeld op jaarcontractbasis.

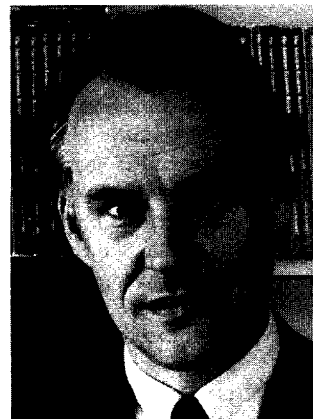
Het laatste voorstel is een verdubbeling van het aantal overheidsbanen voor laaggeschoolden. ACS

vermelden dat de bestaande banenplannen falen. Waarom het ACS-voorstel wel zou werken wordt niet uitgelegd. Banenpools zijn over de hele wereld mislukt; ze zijn duur, vanwege benodigde supervisie, administratie en voorbereiding, en werken demotiverend omdat het om 'dead end' werk gaat. De oplossing dient van de marktsector te komen, niet van de overheid.

ACS' banenplan is duur: bijna 4% van het bbp. Dit moet komen uit lagere ambtenarensalarissen, verlaging van de AOW samen met andere uitkeringen, en een waslijst van kleine maatregelen. Ambtenarensalarissen moeten vergeleken worden met die van banen in de particuliere sector, anders krijg je niet alleen te veel, maar ook nog slechte ambtenaren. Als concurrerende salarissen leiden tot te hoge kosten moet je maar minder ambtenaren huren. Verlagen van de AOW (samen met andere uitkeringen, dat wel) is ronduit onfatsoenlijk, dat pakt voor meer dan een derde mensen die op minimumloonniveau zitten, en niet meer in een positie zijn om aanvullende inkomensmaatregelen te nemen. Om deze groep hun hele leven een bepaalde voorziening in het vooruitzicht te stellen, en er dan vanaf te wijken als zij geen aanvullende pensioenmaatregelen meer kunnen arrangeren, is onbehoorlijk bestuur.

In het rapport horen we niets over hoe in de dienstensector excessieve regelgeving werk vernietigt waar laaggeschoolden kans op hebben, aangezien daar geen internationale concurrentie geldt. Niets over waarom in de VS banen gecreëerd worden door doorstotende kleine bedrijven, en in Nederland niet. Niets over recente buitenlandse experimenten met herscholing waarin de particuliere sector de hoofdrol speelt in plaats van ongemotiveerde ambtenaren. Niets over het algemeen verbindend verklaren van cao's waardoor loonschalen boven het minimumloon leeggehouden worden. Niets over directe subsidies voor laaggeschoold werk in de marktsector in plaats van al die extra overheidsbanen waar ACS heil van verwachten.

Deze commissie verdient een onvoldoende. Er is geen overtuigende analyse van het falen van bestaande maatregelen, er worden geen conclusies getrokken uit het feit dat de VS wel slagen waar West-Europa steeds verder wegzakt in de misère, er zijn geen voorstellen die voldoende effectief zijn om serieus de werkloosheid onderaan de arbeidsmarkt te doen te verminderen. Deze problematiek knaagt aan de sociale cohesie van Nederland en verklaart mede de verontrustende opkomst van extreem rechts; tegen deze achtergrond is het extra te betreuren dat deze commissie de haar geboden kans heeft laten lopen.

S.J.G. van Wijnbergen